

Novērtējiet pašvaldības bibliotēkas!

Ar Latvijas Nacionālās bibliotēkas (LNB) direktora vietnieci un Latvijas Bibliotekāru biedrības vadītāju ANNU MAULIŅU par mūsu valsts iedzīvotāju iespējām iegūt informāciju sarunājas žurnalistes Monika Zīle un Linda Kusiņa.

LINDA KUSIŅA

– Vai izvēlēties bibliotēkas darbu tāpēc, ka jums patika lasīt? Un kā nonācāt līdz pašreizējam amatam?

– Lasīju tiešām daudz, arī tēvs ļoti mīlēja grāmatas. Par to viņiem ar mammu pat bija nesaskaņas. Es, pēc augstskolas pāris gadu nostrādājusi Rīgas 2. bibliotēkā, pārgāju uz toreizējo Valsts, tagadējo Nacionālo bibliotēku. Sākumā strādāju lasītāju zālē. Kad LNB nodibināja zinātniskās pētniecības nodaļu, pārgāju uz turieni vispirms kā speciāliste, tad biju profesionālās terminoloģijas veidotāja, vēlāk kļuva par nodaļas vadītāju un tagad esmu direktora vietniece. Esmu arī Bibliotekāru biedrības prezidente, pirms gada pārvēlēta uz otro termiņu.

– Cik Latvijā pavisam ir bibliotekāru un bibliotēku?

– Latvijā šobrīd ir 3485 bibliotekāri. Šajā skaitā nav iekļauti apmēram 1100 speciālisti, kas strādā skolu un citu izglītības iestāžu bibliotēkās. Kopumā valstī darbojas 2021 bibliotēka. No tām vairāk nekā 1100 – skolu un citu profesionālās izglītības iestāžu bibliotēkas. Katru gadu skaits samazinās, pagājušajā gadā – par 86 vienībām. Mēs to skaidrojam ar iedzīvotāju skaita sarukumu. Jūs jau zināt, gadā zaudējam apmēram 20 000 cilvēku, tādu mazu pilsonību. Un cik vēl aizbrauc sēnes un zemenes vākt Īrijā... Ko darīt pagastam, ja palikuši 50 vai pat mazāk lasītāju? Bibliotēku vairs nevar uzturēt.

– Vai Latvijā joprojām pastāv uzņēmumi ar savām bibliotēkām?

– Jaunās biznesa struktūrvienības veido savas bibliotēkas. Taču parasti tās sauc par informācijas centriem, jo bibliotēka var būt tikai Kultūras ministrijā reģistrēta iestāde. Daudzi profesionāli labprāt strādā šajos informācijas centros, jo darba samaksa te ir augstāka. Diemžēl bibliotekāru algas nav konkurētspējīgas darba tirgū, bet viņu labā izglītība noder skarīgās sfērās. 15 gadus lasīju lekcijas Latvijas Universitātē, visur, kur vien eju – gan Ziemeļvalstu institūcijās, gan ASV Informācijas centrā – priekšā ir mūsu nozares bijušie studenti.

– Kas, jūsuprāt, ir pats galvenais bibliotekāru un bibliotēku ieguvums no brīža, kad sākās iecere par Birkerta Gaismas pili?

– Atceros, kad es tikko sāku strādāt, jau runāja: cels jaunu bibliotēku. Tā ideja nāk vēl no 20. gadsimta 20. gadiem. Ko esam guvuši? Ļoti daudz, bet esam arī strādājuši. Bibliotēkas rakstījušas neskaitāmus projektus, vienmēr

INTARA ATSTUPEVA FOTO

Anna Mauliņa: "Bibliotēka sabiedrībai ir ļoti svarīga iestāde, visatvērtākā un pieejamākā, gandrīz vienīgā vieta, kur var ieiet bez naudas maka rokā."

meklējot un piesaistot naudu līdztekus valsts piešķirtajiem līdzekļiem.

Jaunās Nacionālās bibliotēkas projektam ir trīs zari. Pirmais – ēka, kuras celtniecības nepieciešamību diemžēl daļa sabiedrības nesaprot. Tomēr līdz ar projekta virzību arī noskaņojums mainās pozitīvā virzienā.

Otrs zars ir valsts un pašvaldību bibliotēku tīkls jeb tā sauktais Gaismas tīkls, kas projekta ietvaros tiek pilnībā datorizēts un internetizēts. Viens piemērs: šobrīd 70 procenti pagastu bibliotēku ir internetpieslēgumi. Ar to pārspējam daudzas attīstītās ES valstis. Protams, arī mazā bibliotēkā vajadzētu vairāk par vienu datoru, tomēr iespēja piekļūt internetam ir ļoti vērtīga. Gada nogalē vai nākamā gada sākumā sāksies otrais datoru piegādes posms lauku bibliotēkām. Tad pagastos vairs nebūs bibliotēku bez interneta. Tas ir ļoti būtiski, jo bibliotēkām tiek piesaistīta jaunatne.

Trešais zars ir reti pieprasīto grāmatu glabātava – repozitārijs Silakrogā. Amerikāņi saka: ja 100 gadu laikā kaut kas ir vajadzīgs, tad tas jāglabā. Ceru, ka ar laiku Silakrogā varēsim pieņemt grāmatas ne tikai no Nacionālās un zinātniskajām, bet arī no publiskajām bibliotēkām. Tagad tur celtniecības darbi pabeigti, liksim plauktus un uz turieni jau pavasarī varēs pārvest grāmatas. Domājam tur ar laiku veidot arī valsts nozīmes starpbibliotēku abonentu centru.

– Bet varbūt tieši labi, ka viss ir noticis lēnām? Ja jaunās ēkas celtniecība ritētu strauji, vai lauku bibliotēku zars būtu ticis līdzī?

– Iespējams, jums taisnība. Man liekas, Andris Šķēle bija pirmais valdības vadītājs, kas saskatīja bibliotēku nozares automatizācijā kādu labumu. Tagad projekts ir ļoti attīstījies. Esam lasījuši par ministru prezidenta Aigara Kalvīša vadīto delegāciju Sietlā un sarunām ar lielā datormagnāta Bila Geitsa un viņa kundzes

Melindas fondu, ceram uz šī projekta atbalstu. Taču, lai šo atbalstu iegūtu, internetam kā bibliotēku pamatpakalpojumu jābūt bezmaksas. Šai sakarā pašvaldībām vēl ir ko domāt un darīt.

Bibliotēka sabiedrībai ir ļoti svarīga iestāde, visatvērtākā un pieejamākā, gandrīz vienīgā vieta, kur var ieiet bez naudas maka rokā. Arī bagātajā ASV 37 procentiem ie-

toru, izdevēju un turklāt vēl bibliotēku. Norvēģiem ir līdzīga programma, viņi izanalizējuši, kā ar tās palīdzību attīstījusies nacionālā literatūra, bērniem adresēto grāmatu izdošana palielinājusies trīs reizes. Autori raksta vairāk, jo zina, ka grāmatas nopirks.

Bibliotekārs ir padomdevējs. Protams, dažs tam gatavāks nekā cits. Lielākoties bibliotekārs piemērojas lasī-

«Arī pēc skolu un augstskolu beigšanas bibliotēka ir un paliek vienīgā sabiedriskā vieta, kur izglītošanās notiek mūža garumā.»

dzīvotāju vienīgā piekļuves vieta globālajam tīmeklim ir bibliotēka.

– Par Gaismas tīklu turpinot. Vai visi bibliotekāri ir gatavi tajā strādāt? Statistika rāda: no 3486 bibliotēku darbiniekiem kvalificēti ir tikai 2712.

– Tāpēc Gaismas tīkla ietvaros paredzēta liela nauda apmācībām. Baidos: ja daļa bibliotekāru nespēs pielāgoties jaunajām prasībām, viņi savas darba vietas zaudēs. Taču būtībā visi bibliotekāri vēlas mācīties.

– Mazliet par neracionālo pusī. Bibliotekāram, protams, jāpazīst kānīka. Taču ir arī cilvēciskais starojums, inteliģence, ieinteresētība. Kā paliek ar sirdslietu, vai cilvēki vēl prasa labu grāmatu un ko bibliotekāri iesaka?

– Dailliteratūra vienmēr bijusi populāra, arī Lata romānus labprāt lasa. Turklāt Valsts kultūrkapitāla fondam ir speciāla programma "Jaunu grāmatu un citu izdevumu iegāde publikajām bibliotēkām", kuras ietvaros galvenokārt iegādājamos oriģinālā literatūru. Šogad iepirkuma summa ir 100 000 latu. Tādēļ mainījusies arī lasīšanas ieradumi, tagad patiešām vairāk lasa, teiksim, Muktupāvelu un mazāk – Mariņinu. Programmai ir nepārvērtējama nozīme, jo tā atbalsta au-

tājiem, taču ir arī ļoti daudz tādu apmeklētāju, kas paši vēlas iet pie plaukta un meklēt lasāmvielu.

– Atgriežoties pie LNB projekta. Ko no tā var saņemt, teiksim, Bērziņu pagasta bibliotekāre? Un kā tas notiek tehniski?

– Bērziņu bibliotēkā jau droši vien ir interneta pieslēgums, bibliotekāre, iespējams, mācījusies LNB apmācību centrā, piedalījies semināros, iesaistījies projektos... Taču īpaši svarīgi ir tas, kādu informāciju viņa ievada globālajā tīmeklī. Pasaule gaida no Latvijas informāciju par mūsu valsti. Vietējām bibliotēkām jāgatavo informācija par saviem pagastiem – dokumentācija, apraksti, ziņas par interesantām vietām un cilvēkiem, novadpētniecību.

Ja kādas grāmatas nav Bērziņu vietējā bibliotēkā, tā sūta pieprasījumu uz rajona centru. Ja nav tur, pieprasījumu pārsūta uz LNB. Ja arī tur grāmatas nav, bet, teiksim, ir ASV Kongresa bibliotēkā, to pieprasīs starptautiskā starpbibliotēku abonementa kārtā. Vienīgi grāmatu neizsniegs uz mājām, tā būs jālasa bibliotēkā.

Turklāt Bērziņu bibliotekārei vairs nav jāapraksta jauniegūtās grāmatas. Ierakstus var pārskatīt no LNB datu bāzēm.

Bibliotēku darba rādītāji (2004. g. dati)

Bibliotēku skaits Latvijā	2021
Apmeklējumu skaits	10 002 123
Izsniegumu skaits	33 240 042
Krājums (dokumentu skaits)	58 722 975
Izmantotie līdzekļi (latos)	12 547 979
Tajā skaitā krājumu komplektēšanai	2 415 782

UZZIŅA

Anna Mauliņa

♦ Dzimusi 1939. gadā

Preiļu rajona Rudzātos

♦ Sociālo zinātņu maģistre

♦ Kopš 2002. gada

Latvijas Nacionālās bibliotēkas (LNB) Bibliotēku attīstības institūta direktore

♦ Kopš 2003. gada žurnāla "Bibliotēku Pasaule" galvenā redaktore

♦ Latvijas Bibliotekāru biedrības (LBB) prezidente

Protams, var izmantot arī elektronisko dokumentpiegādi, kad konkrētu rakstu pasūta un saņem ar e-pasta starpniecību.

– Varbūt nedaudz par autortiesībām...

– Mums bija neliela nespējamība ar AKKA/LAA. Autortiesību likumā paredzēta samaksa par autortiesību aizsargāta darba tā saucamo publisko izpildījumu. Ja bibliotēkā grib lasīt priekšā klausītājiem, teiksim, Monikas Zīles grāmatas fragmentu, jāpērk licence. Konflikts bija galvenokārt par bērnu bibliotēkām: ja bibliotekāre bērniem lasa priekšā, vai tiešām vajag licenci? Pasaules nostādne ir, ka par publisko izpildījumu jāmaksā tad un tikai tad, ja pasākums ir komerciāls, ja par to tiek ņemta nauda, bet bibliotēkas jau to nedara. Ja tomēr licences paliek, tām jābūt lētām un bērnu bibliotēkas no iegādes varētu atbrīvot, taču oficiāla vienošanās vēl nav panākta. Mums arī nav informācijas, cik literāru pasākumu, kuros tiek izmantoti autortiesību aizsargāti darbi, bibliotēkās notiek. Esam iekļāvuši šādu jautājumu jaunajā statistikas veidlapā.

– Vai mēs, parastie lasītāji, zinām tās bagātības, kas glabājas Latvijas bibliotēkās?

– Tam domāti katalogi. Patlaban strādājam pie ļoti liela Eiropas Savienības finansēta projekta, kas saucas "Eiropas bibliotēka". Divu gadu laikā tiks izveidots milzīgs portāls, kurā būs pieeja visu nacionālo bibliotēku katalogiem. No Latvijas puses saskarne būs latviešu valodā, varēsim apskatīties jebkuras Eiropas valsts nacionālās bibliotēkas krājumus.

– Jautājot par bagātībām, vairāk domāti dažādi retumi, specifiski Latvijas materiāli. Teiksim, LNB kartogrāfijas nodaļā taču ir tik daudz vērtīgu, senu karšu...

– Daudzas no tām jau digitalizētas un pieejamas internetā. Tā saucamajā LNB digitālajā bibliotēkā glabājas

kartes, attēli, plakāti, ko Eiropā pieprasa un ļoti augstu vērtē. Šis darbs turpinās. LNB digitalizācijas stratēģijas pamatā ir trīs priekšnosacījumi: digitalizēt materiālus, kas iet bojā, kā arī ļoti pieprasītos un valsts nozīmes izdevumus.

– Jaunajās Kultūrpolitikas vadlīnijās bibliotēkas piesauktas vai katrā nodaļā. Kā uz tām raugāties: vai bibliotēkas loma tajās iezīmēta pietiekami?

– Manā uztverē ne, taču Kultūras ministrijas valsts sekretāra vietniece Dace Neiburga teic, un tam var piekrist, ka vadlīnijas ir vispārīgs dokuments, kurā katru nozari nevar ļoti sīki aprakstīt.

Un vēl: ļoti augstu vērtēju Kultūras ministrijas bibliotēku nodaļas un jo īpaši kultūras ministres Helēnas Demakovas aktivitātes, kas neapšaubāmi veicina bibliotēku nozares attīstību. Iedomājieties, cik daudz ir nelabvēlīgo un trūcīgo ģimeņu, kurām nav naudas, lai papildus izglītotu bērnus. No jaunības esmu vērojusi, kā šādi bērni ar bibliotēkas starpniecību mācās paši saviem spēkiem un tiek dzīvē uz priekšu. Arī pēc skolu un augstskolu beigšanas bibliotēka ir un paliek vienīgā sabiedriskā vieta, kur izglītošanās notiek mūža garumā. Tā ir Amerikā, Austrālijā un arī Latvijā.

– Ar kādām grūtībām šobrīd saskaras bibliotēku nozare Latvijā, kas vēl jāatrisina?

– Gribētu uzsvērt sāpīgu starpnozaru jautājumu. LNB, kas atbild par bibliotēku statistiku valstī, joprojām nevar iegūt ziņas par skolu bibliotēkām. Varam tikai pateikt, cik skolu, tik bibliotēku, taču neko nezinām par lasītājiem, grāmatu iepirkumu, izsniegumu vai apmeklētāju skaitu. Tādēļ Eiropas mērogā izskatāmas drausmīgi slikti. Izglītības un zinātnes ministrijas ierēdņi neuzskata par savu pienākumu palīdzēt iegūt statistiskos datus par skolu un citu izglītības iestāžu bibliotēkām, iesakot meklēt tos pašvaldībās. Ceru, ka izglītības ministre Ina Druvieta, būdama zinātnes cilvēks, sadarbojoties ar Skolu bibliotēku asociāciju, kas arī aktīvi aizstāv statistikas nepieciešamību, palīdzēs šo jautājumu atrisināt.

Ar jūsu avīzes starpniecību gribu aicināt pašvaldību vadītājus augstāk vērtēt savu bibliotekāru darbu, jo tieši viņi ievada valsts un starptautiskā aprītē informāciju par savu pagastu, novadu, pilsētu, kā arī ikvienu interesentu ievēd fascinējošā virtuālo lielceļu pasaulē. Viņiem vajadzētu maksāt krietni lielāku algu. Piebildīšu, ka likums to pieļauj un daudzas pašvaldības tā dara.